

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Обліково-фінансовий факультет

Кафедра українознавства

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Конспект лекцій

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ОПП
«Харчові технології» спеціальності 181 «Харчові технології» денної
форми здобуття вищої освіти

Миколаїв
2024

УДК 947.7

I-90

Друкується за рішенням науково-методичної комісії обліково-фінансового факультету ННІ економіки та управління Миколаївського національного аграрного університету від _____ 2024 р. протокол № 1

Укладачі:

Побережець Г.С. - доцент кафедри українознавства Миколаївського національного аграрного університету

Рецензенти:

Березовська Т.В. - кандидат історичних наук, доцент кафедри українознавства Миколаївського національного університету.

Макарчук С.С. - кандидат історичних наук, доцент кафедри загальнонаукових та соціально-гуманітарних дисциплін Київського університету культури.

© Миколаївський національний аграрний
університет, 2024

ВСТУП

Історія України є невід'ємною складовою гуманітарної підготовки здобувачів вищої освіти, оскільки формує національну свідомість, історичну пам'ять та громадянську відповідальність. Вивчення минулого українського народу дає можливість осмислити закономірності суспільного розвитку, зрозуміти витoki сучасних політичних, соціально-економічних і культурних процесів, а також усвідомити місце України у європейському та світовому історичному просторі.

Конспект лекцій охоплює ключові етапи розвитку українських земель — від найдавніших часів до сучасності. Особлива увага приділяється формуванню державності, розвитку суспільних інститутів, культурним процесам, визвольним рухам та боротьбі українського народу за незалежність. Значне місце відведено аналізу історичних подій у контексті загальноєвропейських тенденцій та цивілізаційних викликів.

Матеріал структуровано відповідно до модульного принципу, що сприяє системному засвоєнню знань, формуванню аналітичного мислення та розвитку навичок роботи з історичними джерелами. Конспект передбачає поєднання традиційного викладу матеріалу з елементами проблемного навчання, дискусійними питаннями та завданнями для самостійної роботи.

Метою курсу є формування цілісного уявлення про історичний шлях українського народу, розвиток уміння критично оцінювати історичні події й процеси, працювати з джерелами та науковою літературою, а також застосовувати здобуті знання у професійній та громадській діяльності.

Вивчення історії України сприяє вихованню патріотизму, поваги до національної спадщини, толерантності та усвідомлення відповідальності за майбутнє держави.

Модуль І. Стародавня і середньовічна історія України

Тема 1. Стародавня історія України

Стародавня історія України охоплює величезний проміжок часу — від появи першої людини на наших землях (близько 1 млн років тому) до формування середньовічної держави Київська Русь. Цей період традиційно поділяють на кілька ключових епох, кожна з яких характеризується новими технологіями та соціальними змінами.

Основна періодизація

1. Кам'яна доба

- **Палеоліт** (давній камінь): Поява перших людей (архантропів) біля с. Королеве на Закарпатті. Використання вогню, колективне полювання на мамонтів, зародження релігійних уявлень (анімізм, тотемізм).
- **Мезоліт** (середній камінь): Закінчення льодовикового періоду, винайдення лука та стріл, приручення собаки.
- **Неоліт** (новий камінь): «**Неолітична революція**» — перехід від привласнювального господарства (мисливство, збиральництво) до відтворювального (землеробство, скотарство).
- **Енеоліт** (мідно-кам'яна доба): Поява перших виробів з міді. Розквіт **Трипільської культури** (IV–III тис. до н. е.) — хлібороби, що будували величезні поселення та мали високу культуру кераміки.

2. **Бронзова доба** (II — поч. I тис. до н. е.)
Поширення бронзових знарядь праці, відокремлення скотарства від землеробства. На теренах України в цей час мешкали різні племінні союзи.

3. **Рання залізна доба** (IX ст. до н. е. — IV ст. н. е.)
Період, коли на зміну бронзі приходить залізо, а в письмовій історії з'являються перші назви народів:

- **Кіммерійці**: Перші кочовики, про яких згадують писемні джерела (Гомер).
- **Скіфи**: Могутній війський народ; відомі своїми курганами та «звіриним стилем» у мистецтві.
- **Сармати**: Витіснили скіфів, славилися важкою кіннотою.
- **Антична колонізація**: Грецькі міста-держави (Ольвія, Пантікапей, Херсонес) у Північному Причорномор'ї.

Велике переселення народів та слов'яни

Наприкінці стародавньої історії територією України пройшли готи та гуни. У цей же час формуються слов'янські племінні союзи: **венеди, анти та склавини**, які стали основою для майбутнього українського етносу.

Ключові терміни для вивчення (НМТ/ЗНО):

- **Археологічна культура** — група подібних пам'яток, що належать до одного часу та території.
- **Антропогенез** — процес походження та розвитку людини.

- **Привласнювальне господарство** — полювання, рибальство, збиральництво.

- **Відтворювальне господарство** — землеробство, скотарство.

- **Релігійні вірування:** анімізм (віра в духів), фетишизм (поклоніння речам), тотемізм (віра у зв'язок з твариною-предком), магія.

Тема 2. Руська держава 9 – перша половина 14 ст.

Цей період охоплює епоху середньовічної державності України — від виникнення Київської Русі до завершення існування Галицько-Волинської держави.

1. Київська Русь (кінець IX — середина XIII ст.)
Держава східних слов'ян із центром у Києві, яка пройшла шлях від об'єднання племен до роздробленості.

- **Становлення (IX – середина X ст.):** У 882 році князь Олег об'єднав Київ і Новгород, створивши ядро держави. Князі Аскольд, Олег, Ігор та Ольга зміцнювали владу та здійснювали походи на Візантію.

- **Розквіт (кінець X – середина XI ст.):**

- **Володимир Великий (980–1015):** Запровадив християнство (988 р.), що приєднало Русь до європейського цивілізаційного простору.

- **Ярослав Мудрий (1019–1054):** Склав першу збірку законів «Руська Правда», збудував Софійський собор та заснував бібліотеку.

- **Роздробленість (середина XI – XIII ст.):** Через міжусобиці та зміну торговельних шляхів держава розпалася на окремі удільні князівства (Київське, Чернігівське, Переяславське та інші).

2. Галицько-Волинська держава (1199–1340 рр.)

Стала правонаступницею Київської Русі на західноукраїнських землях.

- **Роман Мстиславич:** Об'єднав Галичину і Волинь у 1199 році.

- **Данило Романович (Галицький):** Найвидатніший правитель, який у 1253 році отримав титул **короля Русі**. Він заснував Львів і Холм, боровся проти боярської опозиції та шукав підтримки Заходу проти монголів.

- **Занепад:** Після смерті Юрія II Болеслава у 1340 році почалася боротьба сусідніх держав (Польщі, Литви та Угорщини) за галицько-волинську спадщину.

3. Монгольська навала (1237–1241 рр.)

У 1240 році орди хана Батия захопили та зруйнували Київ. Руські землі (крім Галицько-Волинських, що зберегли автономію за васалітету) потрапили в залежність від Золотої Орди, сплачуючи данину та отримуючи від ханів «ярлики» на князювання.

Період	Форма правління	Ключова подія
IX – X ст.	Рання монархія	Об'єднання Києва та Новгород (882)
X – XI ст.	Централізована монархія	Хрещення Русі (988)
XII – XIII ст.	Федеративна монархія	Любецький з'їзд князів (1097)
XIII – XIV ст.	Королівство Русь	Коронація Данила Галицького (1253)

Тема 3. Українські землі у складі Великого князівства Литовського

Після занепаду Русі та Золотої Орди більшість українських земель увійшла до складу **Великого князівства Литовського (ВКЛ)**. Цей період часто називають «литовсько-руською добою», оскільки він відрізнявся відносною м'якістю правління за принципом: *«Старого не змінюємо, а нового не вводимо»*.

Основні етапи та події

1. **Початок експансії (середина XIV ст.):** Князь **Гедимін** розпочав приєднання білоруських та частину українських земель (Волинь). Його справу продовжив **Ольгерд**, який у **1362 році** в битві на **Синіх Водах** розгромив татар. Це дозволило ВКЛ взяти під контроль Київщину, Поділля та Переяславщину.

2. Особливості устрою:

- Литовці переймали руську культуру, правову систему («Руську правду») та православ'я.
- **Руська (давньоукраїнська) мова** була державною — нею писали статuti та документи.
- Українські князі (наприклад, Острозькі) займали високі державні посади та зберігали свої вотчини.

3. **Кревська унія (1385 р.):** Через загрозу від Тевтонського ордену та Москви, ВКЛ уклало союз із **Польщею**. Князь Ягайло став польським королем, прийняв католицизм і зобов'язався «навік приєднати» литовські та руські землі до Польщі. Це стало початком поступової втрати автономії українських земель.

4. **Внутрішня боротьба та Свидригайло:** У 1430-х роках спалахнула громадянська війна. Князь **Свидригайло** очолив «Велике князівство Руське» (союз українських та білоруських земель), намагаючись вибороти незалежність від Польщі та пролитовської партії, але зазнав поразки у битві під Вількомиром (1435).

5. **Ліквідація удільних князівств:** Протягом 1470–1480-х років литовська влада остаточно скасувала Київське та Волинське удільні князівства, перетворивши їх на звичайні воєводства, очолювані намісниками.

Соціальні зміни

- Сформувався стан **шляхти** (привілейованих землевласників).
- Селяни поступово втрачали право переходу, починалося формування **кріпацтва**.

- Міста почали отримувати **Магдебурзьке право** (самоврядування).

Чому ВКЛ називали «Литовсько-Руською державою»?

На піку своєї могутності литовці становили лише близько 10% населення держави, тоді як «русини» (україно-білоруси) — 90%. Саме тому культура та закони Русі стали фундаментом ВКЛ.

Тема 4. Виникнення українського козацтва і Запорозької Січі

Виникнення козацтва — це унікальна відповідь українського суспільства на зовнішні загрози та посилення соціального гніту в XV–XVI століттях.

Причини появи козацтва

1. **Геополітична:** Постійні напади кримських татар і потреба захищати «Дике Поле» (південні степи).
2. **Соціально-економічна:** Посилення кріпацтва та визиску селян шляхтою. Люди тікали на вільні землі («на уходництво») за волею.
3. **Релігійна:** Захист православної віри від наступу католицизму після Кривської та Люблінської уній.

Ключові етапи та постаті

- **1489 рік:** Перша письмова згадка про українських козаків у «Хроніці» Марціна Бельського (опис битви з татарами на Поділлі).

- **Дмитро «Байда» Вишневецький:** У **1556 році** на острові Мала Хортиця він збудував першу відому фортецю — прототип Запорозької Січі. Це дозволило перетворити розрізнені загони на організовану військову силу.

- **Реєстрове козацтво (1572, 1578 рр.):** Польський король Стефан Баторій офіційно взяв частину козаків на службу, вписавши їх у «реєстр». Це дало їм привілеї: звільнення від податків, власну адміністрацію та право володіти землею.

Запорозька Січ як «Християнська республіка»

Січ була не просто фортецею, а політичним центром із демократичним устроєм:

- **Козацька рада:** Вищий орган влади, де кожен козак мав право голосу.
- **Кіш:** Уряд та військовий штаб на Січі.
- **Козацька старшина:** Виборна влада (кошовий отаман, суддя, писар, осавул).
- **Клейноди:** Символи влади (булава, бунчук, корогва, печатка, литаври).

Культурний та духовний аспект

Козаки вважали себе «лицарями православ'я». У 1620 році за ініціативи гетьмана **Петра Конашевича-Сагайдачного** все Військо Запорозьке вступило до Київського братства, підтримавши відновлення православної ієрархії. Це перетворило козацтво з військового стану на національну еліту.

Модуль II. Нова та новітня історія України

Тема 5. Україна в другій половині 17 – 18 ст.

Цей період в історії України називають **Епохою Гетьманщини** та часом поступової втрати автономії під тиском Російської імперії.

1. Доба Руїни (50-ті – 80-ті роки XVII ст.)

Після смерті Богдана Хмельницького (1657) почалася громадянська війна та іноземне втручання.

- **Гадяцький договір (1558):** Спроба Івана Виговського створити Велике Князівство Руське у складі Речі Посполитої.

- **Поділ України (1667):** За **Андрусівським перемир'ям** (а згодом «Вічним миром» 1686 р.) Україна була розділена по Дніпру між Московським царством (Лівобережжя) та Польщею (Правобережжя).

- **Петро Дорошенко:** «Сонце Руїни», який намагався об'єднати обидва береги під своєю булавою за допомогою османів.

2. Гетьманство Івана Мазепи (1687–1709)

- **Відродження:** Період економічного піднесення та розквіту культури («козацьке бароко»).

- **Виступ проти Петра I:** У 1708 р. Мазепа уклав союз зі шведським королем Карлом XII, щоб вибороти незалежність.

- **Поразка під Полтавою (1709):** Початок жорсткого обмеження прав Гетьманщини Росією.

- **Конституція Пилипа Орлика (1710):** Перша в світі конституція в сучасному розумінні, написана Мазепиним наступником в еміграції.

3. Ліквідація української державності (XVIII ст.)

Російська імперія послідовно нищила автономію через спеціальні органи контролю (Малоросійські колегії):

- **Данило Апостол (1727–1734):** Тимчасове відновлення автономних прав («Рішительні пункти»).

- **Кирило Розумовський (1750–1764):** Останній гетьман України. Намагався модернізувати державу та армію.

• Фінальні удари Катерини II:

- **1764:** Остаточне скасування гетьманства.
- **1775:** Зруйнування Нової (Підпільненської) Запорозької Січі.
- **1783:** Юридичне запровадження кріпацтва на Лівобережжі та ліквідація козацького війська.

4. Правобережжя та Західна Україна

На землях під владою Польщі розгортався повстанський рух — **Гайдамаччина** (найбільше повстання — **Коліївщина**, 1768 р.) та рух **опришків** (Олекса Довбуш) у Карпатах. Унаслідок поділів Речі Посполитої (1772–1795) Правобережжя відійшло до Росії, а Галичина, Буковина та Закарпаття — до Австрії.

Тема 6. Українські землі під владою Російської та Австро-Угорської імперії (кінець 18 – поч. 20 ст.)

У XIX столітті українські землі були розділені між двома імперіями, що зумовило різні вектори розвитку: **Наддніпрянина** опинилася під владою Росії (90% населення), а **Галичина, Буковина та Закарпаття** — під владою Австрії (з 1867 р. — Австро-Угорщини).

1. Російська імперія (Наддніпрянина)

Політика була спрямована на повну асиміляцію та русифікацію («один народ»).

- **Національне відродження:** Почалося з публікації «Енеїди» І. Котляревського (1798). Ключову роль відіграли Кирило-Мефодіївське братство та постать **Тараса Шевченка**.

- **Репресії:** Валуєвський циркуляр (1863) та Емський указ (1876) фактично заборонили українську мову в друці, освіті та культурі.

- **Економіка:** Україна стала «житницею Європи» та індустріальним центром (Донбас, Кривбас).

- **Політизація:** На межі століть виникають перші партії (РУП), що висувають гасло самостійності (М. Міхновський).

2. Австрійська імперія (Західна Україна)

Політика була більш ліберальною, що дозволило Галичині стати «Українським П'ємонтом» (центром національного згуртування).

- **«Руська трійця»:** Діяльність М. Шашкевича, І. Вагилевича та Я. Головацького («Русалка Дністровая», 1837).

- **Революція 1848–1849 рр.:** Створення **Головної Руської Ради** — першої політичної організації, яка висунула вимогу поділу Галичини на українську та польську частини.

- **Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ):** Під керівництвом **Михайла Грушевського** фактично виконувало роль національної академії наук.

- **Релігія:** Провідну роль у національному житті відігравала Українська греко-католицька церква (УГКЦ).

Ознака	Наддніпрянина (Росія)	Західна Україна (Австрія)
Статус	Провінція («Малоросія»)	Коронний край
Політика	Жорстка русифікація	Поміркований конституціоналізм
Економіка	Аграрно-індустріальна	Аграрно-сировинна («пасинок імперії»)
Провідна верства	Інтелігенція, колишня козацька старшина	Греко-католицьке духовенство

Ключові події на межі століть

- **1890 р.** — створення РУРП (перша українська політична партія у Львові).
- **1905–1907 рр.** — перша російська революція, що тимчасово скасувала заборону на українське слово в Росії.

Тема 7. Українські землі в першій половині 20 ст.

Це найбільш бурхливий період, де Україна пройшла шлях від короточасного здобуття незалежності до перетворення на епіцентр двох світових воєн та тоталітарних експериментів.

1. Українська революція (1917–1921)

Після розпаду Російської імперії українці створили власну державу:

- **Центральна Рада:** Під керівництвом **М. Грушевського** проголосила незалежність УНР (IV Універсал, 22 січня 1918 р.).
- **Гетьманат:** Павло Скоропадський прийшов до влади за підтримки Німеччини, стабілізував економіку та відкрив університети.
- **Директорія:** Симон Петлюра та Володимир Винниченко відновили республіку. У 1919 р. відбувся **Акт Злуки** УНР та ЗУНР.
- **Поразка:** Через внутрішні розбіжності та агресію більшовиків Україна втратила незалежність і була розділена між СРСР, Польщею, Румунією та Чехословаччиною.

2. Радянська Україна (1920-ті – 1930-ті)

- **Українізація (Коренізація):** Тимчасовий розквіт української культури в 20-х роках («Розстріляне відродження»).
- **Сталінізм:**
 - **Індустріалізація:** Будівництво гігантів (Дніпрогес).
 - **Колективізація та Голодомор (1932–1933):** Штучний голод, організований Кремлем для придушення спротиву селян, що забрав мільйони життів.
 - **Великий терор:** Масові репресії проти інтелігенції та духовенства.

3. Західна Україна між війнами

- **Польща:** Проводила політику «пацифікації» та обмеження прав українців. У відповідь виникла **ОУН** (Організація українських націоналістів).
- **Карпатська Україна (1939):** Коротка спроба створення незалежної держави на Закарпатті перед початком Другої світової війни.

4. Друга світова війна (1939–1945)

Україна стала головним полем битви у Європі:

- **Окупація:** Територія була повністю захоплена нацистами. Голокост та вивезення «остарбайтерів».

- **Опір:** Діяли як радянські партизани, так і УПА (Українська повстанська армія), яка боролася і проти німців, і проти радянської влади за незалежність.

- **Перемога:** Україна зазнала колосальних людських (близько 8-10 млн) та матеріальних втрат, але стала однією із засновниць ООН.

5. Повоєнна відбудова (1945 – поч. 50-х)

- **Голод 1946–1947:** Наслідок війни та вилучення зерна державою.

- **«Ждановщина»:** Посилення ідеологічного тиску на митців та вчених.

- **Ліквідація УГКЦ (1946):** Насильницьке приєднання греко-католиків до православної церкви.

Тема 8. Україна в 50–90-х роках 20 ст.

Цей період охоплює шлях від сталінської деспотії до відновлення державної незалежності. Його можна розділити на чотири ключові етапи:

1. «Відлига» (середина 50-х — середина 60-х рр.)

Після смерті Сталіна настав час часткової лібералізації під керівництвом Микити Хрущова.

- **Десталінізація:** Масова реабілітація політв'язнів та критика «культу особи».

- **Територіальні зміни:** У 1954 році Кримську область було передано зі складу РРФСР до складу УРСР.

- **Шістдесятники:** Поява нового покоління інтелігенції (В. Стус, Л. Костенко, І. Драч), які виступали за відродження української культури.

2. «Застій» (середина 60-х — середина 80-х рр.)

За часів Леоніда Брежнєва реформи згорнули, а тиск на суспільство посилювався.

- **Посилення русифікації:** Обмеження вживання української мови в освіті та науці.

- **Дисидентський рух:** Ненасильницька боротьба за права людини та національні права. Створення Гельсінської спілки (1976) (М. Руденко, В. Чорновіл).

- **Економіка:** Поступовий занепад через неефективність планової системи, попри будівництво великих АЕС та заводів.

3. «Перебудова» (1985–1991 рр.)

Михайло Горбачов розпочав реформи, які замість оновлення СРСР призвели до його розпаду.

- **Чорнобильська катастрофа (26 квітня 1986):** Стала поштовхом до зростання національної свідомості та недовіри до центру.

- **Гласність:** Відкриття правди про Голодомор та сталінські злочини.

- **Народний Рух України:** Масовий рух за незалежність та демократизацію.

- **«Революція на граніті» (1990):** Студентські протести, що змусили владу піти на поступки.

4. Здобуття Незалежності (1991 р.)

- **16 липня 1990:** Прийняття Декларації про державний суверенітет.
- **24 серпня 1991:** Після невдалого путчу в Москві Верховна Рада прийняла **Акт проголошення незалежності України**.
- **1 грудня 1991:** Всеукраїнський референдум (понад 90% «за») та обрання першим Президентом **Леоніда Кравчука**.

5. Початок розбудови (1990-ті рр.)

- **1996 рік:** Прийняття **Конституції України** та введення власної валюти — **гривні**.
- **Економічна криза:** Гіперінфляція та важкий перехід від радянської економіки до ринку.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

МОДУЛЬ I. Стародавня і середньовічна історія України

Тема 1. Стародавня історія України

Археологічна культура — сукупність матеріальних пам'яток певного часу й території, що свідчать про існування спільноти людей.

Палеоліт — найдавніший період кам'яного віку.

Неоліт — новий кам'яний вік, період переходу до відтворювального господарства.

Трипільська культура — археологічна культура IV–III тис. до н.е., поширена на території Правобережної України.

Скіфи — кочові іраномовні племена, що населяли українські степи у VII–III ст. до н.е.

Сармати — кочові племена, що прийшли на зміну скіфам.

Анти — союз східнослов'янських племен IV–VII ст.

Велике переселення народів — масштабні міграційні процеси IV–VII ст.

Тема 2. Руська держава (IX – перша половина XIV ст.)

Київська Русь — середньовічна держава східних слов'ян із центром у Києві.

Полюддя — форма збирання данини князем.

Князь — правитель держави або удільного князівства.

Віче — народні збори у містах Русі.

Дружина — військово-служила верства при князі.

Християнізація Русі — запровадження християнства як державної релігії у 988 р.

Руська правда — збірник законів Русі.

Удільне князівство — самостійна частина держави, що управлялася князем.

Тема 3. Українські землі у складі Великого князівства Литовського

Велике князівство Литовське — держава, до складу якої у XIV–XVI ст. входила більшість українських земель.

Литовські статuti — збірники законів держави (XVI ст.).

Магдебурзьке право — система міського самоврядування.

Шляхта — привілейований військово-служилий стан.

Унія — союз держав (політичний або церковний).

Православна митрополія — церковно-адміністративна структура.

Тема 4. Виникнення українського козацтва і Запорозької Січі

Козацтво — військово-соціальний стан, що сформувався у XV–XVI ст.

Запорозька Січ — військово-політична організація українського

козацтва.

Кіш — центральний орган управління Січі.

Гетьман — виборний керівник козацького війська.

Реєстрові козаки — козаки, внесені до офіційного списку Речі Посполитої.

Паланка — адміністративно-територіальна одиниця Січі.

МОДУЛЬ II. Нова та новітня історія України

Тема 5. Україна в другій половині XVII – XVIII ст.

Гетьманщина — козацька держава другої половини XVII–XVIII ст.

Руїна — період політичної нестабільності після смерті Б. Хмельницького.

Коліївщина — селянсько-козацьке повстання 1768 р.

Ліквідація гетьманства — скасування автономного устрою у 1764 р.

Слобідська Україна — історичний регіон на сході України.

Тема 6. Українські землі під владою Російської та Австро-Угорської імперій (кінець XVIII – поч. XX ст.)

Індустріалізація — розвиток великого машинного виробництва.

Громади — українські культурно-просвітницькі організації XIX ст.

Національне відродження — процес формування модерної української нації.

Австро-Угорщина — держава, до складу якої входили Галичина, Буковина, Закарпаття.

Циркуляр — урядове розпорядження обмежувального характеру.

Тема 7. Українські землі в першій половині XX ст.

Українська Народна Республіка — українська держава, проголошена у 1917 р.

Центральна Рада — представницький орган українського руху 1917–1918 рр.

Гетьманат — форма державного правління 1918 р.

Директорія — вищий орган влади УНР після повалення гетьманату.

Голодомор — масовий голод 1932–1933 рр.

Репресії — каральні заходи тоталітарної влади.

Тема 8. Україна в 50–90-х роках XX ст.

Десталінізація — процес засудження культу особи Сталіна.

Шістдесятники — покоління українських діячів культури 1960-х рр.

Дисидентський рух — опозиційний рух проти радянського режиму.

Перебудова — політика реформ у СРСР у 1985–1991 рр.

Акт проголошення незалежності України — документ, ухвалений 24 серпня 1991 р.

Референдум 1991 р. — всенародне підтвердження незалежності України.

ОСНОВНІ ДАТИ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

МОДУЛЬ I. Стародавня і середньовічна історія України

Тема 1. Стародавня історія України

IV–III тис. до н.е. — існування Трипільської культури

VII–III ст. до н.е. — панування скіфів у Північному Причорномор'ї

III ст. до н.е. – III ст. н.е. — сарматський період

IV–VII ст. — Велике переселення народів

V–VII ст. — союз племен антів

Тема 2. Руська держава (IX – перша половина XIV ст.)

882 р. — об'єднання північних і південних земель князем Олегом, утворення держави з центром у Києві

988 р. — хрещення Русі князем Володимиром

1019–1054 рр. — правління Ярослава Мудрого

1097 р. — Любецький з'їзд князів

1240 р. — захоплення Києва монголо-татарами

1199 р. — утворення Галицько-Волинської держави

1253 р. — коронація Данила Романовича

Тема 3. Українські землі у складі Великого князівства Литовського

1362 р. — битва на Синіх Водах

1385 р. — укладення Кревської унії

1410 р. — Грюнвальдська битва

1566, 1588 рр. — Литовські статuti

1569 р. — Люблінська унія

Тема 4. Виникнення українського козацтва і Запорозької Січі

1556 р. — заснування першої Запорозької Січі Дмитром Вишневецьким

1596 р. — Берестейська унія

1648–1657 рр. — Національно-визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького

1654 р. — Переяславська рада

МОДУЛЬ II. Нова та новітня історія України

Тема 5. Україна в другій половині XVII – XVIII ст.

1667 р. — Андрусівське перемир'я

1686 р. — «Вічний мир»

1708–1709 рр. — виступ Івана Мазепи

1709 р. — Полтавська битва

1764 р. — ліквідація гетьманства
1775 р. — зруйнування Запорозької Січі

Тема 6. Українські землі під владою імперій (кінець XVIII – поч. XX ст.)

1783 р. — ліквідація Кримського ханства
1793, 1795 рр. — поділи Речі Посполитої
1848 р. — скасування панщини в Австрійській імперії
1861 р. — скасування кріпацтва в Російській імперії
1876 р. — Емський указ
1905–1907 рр. — революція в Російській імперії

Тема 7. Українські землі в першій половині XX ст.

1914–1918 рр. — Перша світова війна
1917 р. — утворення Центральної Ради
22 січня 1918 р. — проголошення незалежності УНР
29 квітня 1918 р. — встановлення Гетьманату
1918–1921 рр. — Українська революція
1922 р. — утворення СРСР
1932–1933 рр. — Голодомор
1939–1945 рр. — Друга світова війна

Тема 8. Україна в 50–90-х роках XX ст.

1954 р. — передача Кримської області до складу УРСР
1960-ті рр. — рух шістдесятників
1986 р. — аварія на Чорнобильській АЕС
16 липня 1990 р. — ухвалення Декларації про державний суверенітет України
24 серпня 1991 р. — проголошення незалежності України
1 грудня 1991 р. — Всеукраїнський референдум

ЛІТЕРАТУРА

1. Акт проголошення незалежності України. Прийнятий Верховною Радою України 24 серпня 1991 року. Голос України. 1991. №165. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1427-12#Text>
2. Декларація про державний суверенітет України. Прийнята Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. Київ, 1990. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>
3. Конституція України. Київ, 1996. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Бажан О. В. Діяльність Центрального державного архіву громадських об'єднань України з популяризації документів Національного архівного фонду стосовно Голодомору 1932-1933 років. Винищення голодом. Пам'ять нації: збірник наукових статей та доповідей учасників круглого столу до 85-х роковин Голодомору 1932-1933 років в Україні. Київська обласна державна адміністрація. Державний архів Київської області. Архівний простір. Праці Державного архіву Київської області. Випуск II. Київ : Логос. 2020. С. 36-44.
5. Бажан О. В. Круглий стіл "Крим – це Україна. Документальні свідчення в архівах України". Архіви України. 2019. № 1. С. 203-209.
6. Вербовий О. В., Власенко С. І. Національний склад Сумського партизанського з'єднання – 1-ї Української партизанської дивізії ім. двічі Героя Радянського Союзу С. А. Ковпака. Гілея : Науковий вісник. Випуск 148 (№ 9). Ч. 1. Історичні науки. Київ, 2019. С. 10-16.
7. Вербовий О. В., Власенко С. І. Фонд 1-ї Української партизанської дивізії ім. двічі Героя Радянського Союзу С. А. Ковпака (Сумське партизанське з'єднання) як комплекс джерел з історії партизанського руху опору в роки Другої світової війни. Архіви України. 2019. № 2. С. 128-135.
8. Власенко С. І. Діяльність Комісії з історії Вітчизняної війни при Академії наук УРСР щодо формування партизанських фондів (1946-1950 рр.). Архіви України. 2019. № 1. С. 102-119.
9. Власенко С. І. Крим у документах Центрального державного архіву громадських об'єднань України. Крим – це Україна. Документальні свідчення в архівах України: Збірник статей і матеріалів круглого столу. м. Київ, 15 лютого 2019 р. Київ, 2019. С. 32-67.
10. Власенко С. І. Участь радянських партизанських формувань у Київській наступальній операції 1943 року та пам'ятні місця подій у сучасному науковому дискурсі. Історико-культурний туризм : український та світовий досвід. Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції (Київ, 5 квітня 2019 р.). Київ, 2019. С. 221-230.
11. Методичні рекомендації для семінарських занять здобувачів вищої освіти з історії України ступеня "бакалавр" всіх спеціальностей МНАУ денної форми навчання / Укладач Г. С. Побережець. Миколаїв, 2020. 62с. Історична свобода. URL:<https://www.radiosvoboda.org/z/20340/articles> (дата звернення: 07.06.2024).

12. Наукова електронна бібліотека періодичних видань НАН України. Перегляд Український археографічний щорічник за темою "Історичні статті". URL:
<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/11986/browse?value=%D0%86%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96+%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96&type=subject> (дата звернення: 15.06.2024).
13. Український тиждень. Історія. URL:<https://tyzhden.ua/History/page=1> (дата звернення: 08.06.2024).
- Центральний державний архів громадських об'єднань України. Наукові статті та науково-інформаційні публікації URL:http://cdago.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=37&Itemid=75 (дата звернення: 13.06.2024).

Зміст

ВСТУП.....	3
Модуль I. Стародавня і середньовічна історія України	
Тема 1. Стародавня історія України.....	4
Тема 2. Руська держава 9 – перша половина 14 ст.....	5
Тема 3. Українські землі у складі Великого князівства Литовського.....	6
Тема 4. Виникнення українського козацтва і Запорозької Січі.....	7
Модуль II. Нова та новітня історія України	
Тема 5. Україна в другій половині 17 – 18 ст.....	8
Тема 6. Українські землі під владою Російської та Австро-Угорської імперії (кінець 18-поч.20ст.).....	9
Тема 7. Українські землі в першій половині 20 ст.....	10
Тема 8. Україна в 50-90-х роках 20 ст.....	11
Термінологічний словник.....	13
Основні дати з історії України.....	16
Література.....	18

Навчальне видання

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Конспект лекцій

Укладач: **Побережець Ганна Степанівна**

Формат 60x84 1/16. Ум. друк. арк. 2,1
Тираж 50 прим. Зам. №__

Надруковано в видавничому відділі
Миколаївського національного аграрного університету
54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013 р.